

SO'Z TURKUMLARINI AKT ORQALI O'RGANISH

Axmadjonova Mohinur Bahodirovna

Yuksalish xususiy maktab

boshlang'ich sinf o'qituvchisi

axmadjonovamohinur492@gmail.com

+99894 947-59-55

Ma'lumki, yosh avlodni tarbiyalash va ularga har tomonlama yetuk bilim berish alohida e'tibor talab qiladigan jarayondir. Ta'lim berish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun turli xil interfaol usullardan foydalanib dars olib borish juda samarali usul hisoblanadi. Yangi mavzuni tushuntirish, o'tilgan darslarni takrorlashda kompyuter texnologiyalari va multimedia vositalari eng muhim omillaridan biridir.

Bugungi kunda boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun turli xil interfaol usullardan foydalanib dars olib borish juda samarali usul hisoblanadi. Yoshlarga zamonaviy bilim berish va ularda amaliy ko'nikmani rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning o'rni beqiyos.

Boshlang'ich sinflarda miqdor ifodalovchi son so'z turkumini o'qitish va o'rganishda axborot-kommunikatsion texnologilardan (AKT) foydalanib, o'quv-metodik adabiyotlar tizimini yaratish va o'quv jarayoniga qo'llash tamoyillarini ishlab chiqish va uning asosida dars jarayonini tashkil qilish maqsadga muvofiq.

O'zbek tilshunosligida miqdor bildiruvchi son kategoriyasiga, xususan, uning lingvistik masalalariga bag'ishlangan bir qancha tadqiqot ishlari amalga oshirilib kelinmoqda.

Son kategoriyasi dastlab professor A.G'ulomov tomonidan tadqiq qilingan [1]. Sh. Rahmatullayev, A.Xojiyev, I.Rasulov kabi tilshunos olimlar mazkur kategoriyaning o'ziga xos xususiyatlarini professor A.G'ulomov qarashlariga tayangan holda batafsil yoritib berganlar [2].

Boshlang'ich ta'limda matematik predmetlaridan AKT asosida yaratilayotgan ko'rgazmali resurslar O'zbekistonda birinchi marta yangi pedagogik texnologiyalar asosida o'quv jarayoniga qo'llanilib kelinmoqda. Matematik predmetlar bo'yicha yaratiladigan ko'rgazmali resurslar asosida boshlang'ich ta'limda o'quv jarayonini axborot va pedagogik texnologiyalardan foydalanishni taqozo etadi. O'quv jarayonida ko'rgazmali resurslarni axborot texnologiyalari orqali yaratish boshqa mavjud ko'rgazmalardan tubdan farq qiladi. Birinchi sinf o'quvchilariga so'z turkumlari doirasiga kiruvchi so'zlar morfologik tarzda tasnif qilish yo'li bilan o'rgatiladi, ammo so'zlar atama sifatida o'rgatilmaydi. O'quvchilar har bir so'zlarning qaysi so'z turkumiga kirishini uning so'roqlari yordamida ajratib oladilar. Masalan, shaxs, narsa, o'rin-joy ma'nosini bildiruvchi ot so'z turkumiga kim? va nima?, belgi ifodalovchi sifat so'z turkumiga qanday? va qanaqa?, miqdor bildiruvchi son so'z turkumiga qancha? va necha?, shaxs va narsalarning harakatini bildiruvchi fe'l so'z turkumiga esa nima qildi?, nima qilyapti? va nima qiladi? so'roqlarini berish bilan bu so'z turkumlarini ajratib farqlab oladilar.

Hozirda har bir soha vakillari uchun kompyuter texnologiyasidan oz bo'lsa-da, bilimga ega bo'lish talab etilmoqda. Bu jabhadan o'qituvchilar ham chetda qolayotgani yo'q. Zamonaviy o'qituvchi ta'lim berish jarayonida noodatiy shakllardan foydalanib, o'tilayotgan yoki o'tilgan darsni o'quvchilarga tushuntira olishi lozimdir. Buning uchun esa, albatta, kompyuter texnologiyalarni bilish asqotadi. Bunda "Macromedia Flash", "GIF Animation", "Microsoft Front Page", "Aboobe Fotoshop", "3D Max", "Microsoft Power Point" kabi dasturiy vositalardan foydalanish tavsiya etiladi. Bu kabi dasturiy vositalar yordamida rangli, harakatli, ovozli tasvirlar yaratish mumkin. Bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilarining berilgan mavzuni oson, sodda ko'rinishda, tez o'zlashtirishlariga yordam beradi. Yuqoridagi

vositalar bir-biridan murakkab hisoblanib, asosan ko'p foydalanish mumkin bo'lgan dastur bu Microsoft Power Point darsturi hisoblanadi.

Multimediali ko'rgazmali qurollarning tarkibiy qismi animatsiyalardan, turli xil qiziqarli harakatlardan tashkil topgan bo'ladi. Quyida keltiriladigan Microsoft Power Point dasturi yordamida tayyorlangan ko'rgazmali qurollar ham yuqorida qayd etilganidek animatsiyalar va turli xil qiziqarli harakatlardan tashkil topgan. Ushbu multimediali ko'rgazmali qurollarning afzallik tomonlaridan biri mavzularga tegishli animatsiyalardan gipermurojaatlar yordamida foydalanish imkoniyati mavjud. Animatsiyalar harakat va ovoz bilan boyitilgani sababli darsning mavzusini kengroq va tushunarliroq tarzda yoritib bera oladi.. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, multimediali ko'rgazmali qurollarning har bir mavzusiga tegishli animatsiyalarni yaratish murakkab jarayonni tashkil qilib, unda o'qituvchilardan o'z ustida juda mukammalroq faoliyat ko'rsatishi talab etiladi. Animatsiyalarni yaratish jarayonida o'qituvchi mavzuga tegishli animatsiyani yaratish, uni kerakli joyga o'rnatish, harakat, ovoz, qaytish va to'xtatish kabi tugmalarini aniq va kerakli joylarga o'rnatish muhim hisoblanadi.

O'quvchilarning bilimni oshirishda o'quv vositalarining o'rni juda katta. Shuning uchun ham o'qitishning asosiy vositalari, ya'ni dastur va darsliklarni yaratishda muallif o'quvchilarning qiziqishlari va yosh xususiyatlarini hisobga olishi talab etiladi, aks holda o'quvchining fanga qiziqishlari so'nib, ularning bilish faolligi pasayib boradi. Dars jarayonida AKT vositalaridan unumli foydalanish orqali o'quvchilar faolligiga erishish mumkin. Ma'lumki bunday dars jarayonlari uchun dasturiy ta'minotning ahamiyati kattadir.

Son so'z turkumiga oid so'zlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining har bir darsligiga kiritilgan. Son so'z turkumi boshlang'ich sinf darsliklarining birinchi va ikkinchi sinflarda "Shaxs va narsaning sanog'ini bildirgan so'zlar" nomi bilan o'rganiladi. Son so'z turkumini o'rgatish uchun kompyuter texnologiyalaridan ham foydalanish mumkin. Bilamizki, birinchi sinfga kelgan o'quvchilarning deyarli barchasi sanash ko'kinmasiga ega bo'ladi, lekin ular aytayotgan sonlarining ko'rinishi va yozilishi qanday ko'rinishga ega ekanligini bilishmaydi. Shuning uchun ham 1-sinf matematika darsligining boshlanish qismida turli xil narsalarning rasmi keltirilgan va rasmdagi narsalarning sonini sanash talab etiladi. Ya'ni o'quvchilar faqat narsalarni sanashni o'rganishadi. Sanash ko'nikmasi barcha o'quvchilarda shakllangach, sonlarning ko'rinishi haqida ma'lumot olishni boshlashadi. Bu ko'nikmani egallashlari uchun ularga quyidagi Microsoft Power Point dastur vositasi yordamida tayyorlangan ko'rgazmalar yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ahmedov. M., N. Abdurahmonova., M.Jumayev. 1-sinf matematika darsligi. – Toshkent: Turon-iqbol. 2018. O'n ikkinchi nashr.
2. Eurasian Scientific Herald, Volume 2/ November, 2021. Words that express the amount and their application in Uzbek linguistics.
3. Hojiyev A. O'zbek tili sinonimlarining izohli lug'ati, 1974.
4. Hojiyev A. O'zbek tilshunosligi atamalarining izohli lug'ati. - T.: O'qituvchi, 2001 - 120 b.
5. Hotamov N. Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati. T. O'qituvchi. 1979. 6-bet.
6. Ibrohimov S., Begmatov E., Ahmedov A. O'zbek tilining imlo lug'ati. T., Fan. 1976. (65 000 dan ortiq so'z) Sh.Shoabdurahmonov tahriri ostida. 632 bet.
7. Internet texnologiyasi, dastur ta'minoti va qaydnomalari asosida tashkil etilgan ma'lumotlar ombori va elektron jadvallar bilan jamoa bo'lib ishlashga imkon beruvchi

korxon va tashkilot miqyosidagi kompyuter tizimi. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. 4-tom. 186-bet.

8. Игошина.Т.В Морфотемный анализ категории количественности в разносистемных языках. Дисс.канд.филол.наук.-У.,2004.

9. Ilm ummonidan qatralar. Ilmiy maqolalar to'plami / Mas'ul muharrir: professor N.Uluqov. – Toshkent, 2022. – 154 b. МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ СТУДЕНТОВ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ КОЛИЧЕСТВА

10. "Ilm-zakovatimiz – senga, ona-Vatan!" mavzusidagi Respublika onlayn ilmiy-amaliy anjumani materillari 3-qism. Ijtimoiy-gumanitar fanlar. Farg'ona, 2022.